

AMPLISSIMO ADMO-
DVMQVE REVERENDO PATRI

AC DOMINO. D. LVPO MARCO PRAE-

fuli Abbatiq; Verolensi domino suo

plurimum colendo Ioannes

Nabascuesius Sangos

fanus Medicus.

S. P. D.

I verè beatus quisquã in hac vita vnquã dici potuit, quod negasse Solonẽ Aristoteles memoriã prodidit, amplissime pater: illustrissimus & nobilissimus princeps Ferdinãdus Aragonius cognomẽto, Archiepiscopus Cętaraugustanus, si verum facere iudiciũ volumus, vnus est, qui merito suo beatus dici possit. Nã si is beatus statuendus est, qui virtutis perfectæ perfecto fungitur munere, quique bonis tum corporis tum externis abundè præditus sit, talisque sit permanens, donec ex viuis decedat: cum in illo singula ex his omnes numeros habeãt, beatũ illum scelicemq; vocare, priusquã è vita proficiscatur, minus credere, quã appellare verebor. Vt enim prudentiam eximiam, qua quid in quaq; re verissimũ sit, prospicit; animi excelsi ac inuicti magnitudinem & robur; modestiam, quæ nulli contigit maior, præteream: nonne iusticia, quæ maxima omnium virtutum est, quæque omnes alias suo gremio cõplectitur, in eo eminet & elucet? Norunt cuncti tum indigenæ tum alienigenæ, qui illius illustrissimæ dignitatis officium implorant, quã sanctè, incorruptè, iustè, breuiter, omni semoto affectu, suum cuiq; tribuat: fontibus tamen tristem aspectum, erectum, arduum, inexorabilemque, vt decet, ostendit; in fontibus clementè, alacrem, & benignum; omnibus tamen grauem ac potentem vi & maiestate. Neq; id solum in amplissima illa & præclara dignitate, ad quam propter eximias suas virtutes conscendit, ipse facit: verum etiã non minus diligenter cauet, vt quotquot sub eius sunt potestate iudices eadem religione obstricti iusticiam colant. Breuiter siue domi cum priuatis & subditis, siue foris cum ciuibus, quacuncq; deniq; hominũ sorte vbiuis gentium agat: sanctum, iustum, benignum, humanum, familiarem deniq; illum experiuntur omnes. Naturæ etiam donis nõ vulgariter est ornatus, Habet enim ingenium perspicax,

tenacem memoriam, accuratum iudicium, sermonē suauem, genium denique cunctis prodesse, nemini obesse paratum. Quæ omnia ipse solertia summa excolere non cessauit vnquã, nec cessat. Quo factum est (quod alioqui varijs multisque occupationibus implicito minimè licuisset) vt disciplinarum penè omnium accuratam cognitionem adeptus sit, adeò vt vel cum professoribus ipsarum de palma contendere possit. Nam vt sermonis Latini peritiam silentio inuoluam, historias omnes ita percaluit scellicissimèque memorię mandauit, vt quoties libitum illi est, memoriter fidelissimè eas recitet. Iam quanta cura & diligentia sacræ Theologiæ doctores perlegerit incredibile dictu est. Reliquas tum sacras tum humanas literas non oscitãter legisse ij facile norunt, qui cum eo cotidie versantur. De bonis ad corpus pertinentibus quid attinet pluribus dicere? cum sit illi corpus paci, cui cõsecratus est, idoneum; & bello, si pro religione esset pugnandum, non minus aptum. Id quod in iuuentute, priùs quàm se religione obstringeret, facilè cunctis declarauit. Nam in decoris armis militaribus equis, quibus insidens, in eosque insiliens miram corporis dexteritatem & agilitatem facilè cunctis ostendit; tum in lancearum cõcursu, arundinum collusu, alijsque militaribus exercitamentis, maximam gloriam eo tempore est adeptus. Famis, sitis, laboris, patiens fuit, semper *frugi; forma decens & honesta, aspectus venustus & honorandus, valetudo firma, vires robuste.* *Fortuna largissimè quoque sua bona cum eo communicauit.* Cui enim mortalium nobilitate & generositate cedit? Si enim nobilitas, vt Aristoteles censet, maiorum claritas & antiquitas est, & generosus is dici meretur, qui maiorum antiquam nobilitatē summa cura tueatur; nonne principem nostrum inter nobiles nobilissimum, inter generosos generosissimum iudicabimus? Pater enim, auus, proauus, atauusque illius, omnesque tum maiores, tum ab eis deducti, ex aurea illa stirpe christianissimi Hispaniarum regis Ferdinandi cognomento Catholici originem ducit, Cæsarique inuictissimo Charolo secundo cõsanguinitatis gradu coniunctus est. De quorum sanguine clarissimo præclarissimisque parentibus dicere non decreui: quandoquidem me facundia & ingenio destitutū agnosco ad tantæ rei encomiū pro ipsius magnitudine & dignitate decantandum. Sed huic gentilitati nobilissimæ, imaginibus maiorum, præclarè gestis, sanguini clarissimo & longissimo, agmen virtutum ceu colophonem, vt dixi, addidit: in quo vera nobilitas residet, vt ait Satyricus. Ad dignitates & honores amplissimos meritis suis prouectus est, quæ si vir

tutibus respondere deberent, multo maiora est meritis: sed ea est illius modestia & humanitas, ut hæc superesse sibi putet: cum sit ipse omnibus his ornamento non minori, quam illa sint ei. Diuitiæ largè abundeque, si cui alteri, illi suppetunt: quibus sic utitur, ut illæ sentiant se habere dominum, non dominari possidenti. Amicorum non exiguum numerum beneuolentia, humanitate, beneficijs, fide, sibi comparauit. Sed quoniam vera firmaque amicitia inter tam multos esse non potest, licet omnes beneuolentia & beneficijs prosequatur, vnum, aut duos, aut certè paucos delegit moribus & vita probatos, cum quibus voluntatum, studiorum, sententiarum, summa est illi consensio: tum aduersa tum prospera communia habet, omnesque amicitiae leges religiose obseruat. Ex quibus vnus primusque es tu dignissime Abbas, id quod cotidianus conuictus, domus communis, collata in te ampla dignitas, facillè declarant: quorum ipse non immemor nunquam non gratias illi agis & habes. *Quam amicitiam, cum honestate & virtute in primis nitatur, & ab incunabulis (ut sic dicam) religionis originem habeat, intemerataque ad hunc usque diem durauerit, spero sempiternam fore: facillèque mihi persuadeo inter amicorum paria, si non quarto, certè quinto loco numeratum iri. Cum igitur hæc omnia summa, absoluta, firmaque in eo sint, illum beatum foelicemque in hac vita appellare, ut credere, non recusabo. Ceterum cum hæc aditus viaque sit ad sempiternam solidamque beatitudinem, ad quam nos esse natos firmiter credimus, illa non neglecta, in hanc conatus omnes suos animosque dirigit, & intendit, nullumque non mouet lapidem, ut eam assequatur. Id quod sapienter sanè, ut cætera facit: quippe cum ex triplici bonorum genere, quorum quodque in illo suos numeros habet, animi bona (quæ solum Stoicis iudicibus boni nomē merentur, Peripateticis principatum obtinent) inter bona refert, quoniã ea demum vera sunt bona, clara, æternaque. His in coelum sempiternamque beatitudinē aditus paratur, tantoque reliquis prestant, quanto anima corpori & fortunæ. Qui illis preediti sunt, soli sunt nobiles & beati: neque corporis & fortunæ bonis egēt, licet ad ornatum beatitudinis huius vite non parum faciant. Nam quia quæ à fortuna, vel progenitoribus, vel donatibus pendēt: fluxa, vana, caduca, pessimis quibusque contingentia, sunt: probè prudenterque facit, dum ea bona sectatur, quæ sempiterna & nunquam intercasura sunt. Ut enim reliqua pretereant, nonne cultus ille Dei optimi maximique religiosus in illo ita splendet & emicat, ut exemplar & specimen vitæ integerrime, & obseruandæ religionis mortalibus*

omnibus exhibeat: Id quod in medio iuuentutis feruore, in medijs mundi ludicris, in honore amplo constitutus (erat enim eo tempore commendatarius maior Erganicensis) spreto mundo, eiusq; venenatis illecebris, sese religioni diui Bernardi addicere, Deoque animum corpusque deuouere statuit. Iam igitur monasterium diuæ Mariæ à petra dictū ingressus, ministris omnibus animo sanctitate pleno, & diuino spiritu afflato, pro meritis & dignitate cuiusque aurum, argētum, pecuniā, vestes, tapeta, equos, mulas, reliquāque suam supellectilem, distribuit. Contigit tantum cuiq; vt sua sorte contentus liberè arbitrato suo viuere posset, nec alteri inferuire domino amplius cogeretur. Nam clam ab illis se subducēs vnico assumpto ministro, quem tantum sanctissimi decreti sui fecerat participem, monasteriū ingressus, sese religioni addixit. Vbi religiosè, sanctè, tranquillè, & amicè cum socijs aliquandiu vitam traduxit. Et ex pecunia, quam ijs vsibus asseruarat post largam illam distributionem in famulos, demolitam domum reædificauit: obæratam ære alieno liberauit: vectigalia summa illi conciliauit, vel iam amissa recuperauit. In sacris illis ædibus duodecim moratus annos ætatis suæ anno trigesimo septimo Abbas Verolensis creatus est. Quo loco grande æs alienum, domum dirutam, expilatam, sine religione, ordine, omni malorum genere plenam, offendit. Quibus omnibus malis quatuor annorum spatio id quod Hercules Hydræ fuit, Oppigneratam enim septem millibus aureorum liberam reliquit, dirutam exædificauit, instaurauitque, religiosos ad imitationem legisque ordinis diui Bernardi præcipua cura viuere coegit. Tandem anno à virgineo partu millesimo quingentesimo trigesimo nono, ætatis vero suæ quadragesimo primo, maxima felicitate regni Aragoniæ Archiepiscopus Cæsaraugustanus electus est. Quam dignitatem quàm castè, piè, iustè, inculpatè, gesserit, & gerat, nationibus omnibus innotuit, nedū indigenis. Quantis item impensis, curis, vigiliisque, Cæsaraugustanum primarium templum orbis redemptori cōsecratum ampliare & ornare nitatur, incredibile dictu est. Sed sanè magnificentiæ ipsius opus respondere debuit. Vera me narrare nō ficta tu ipse dignissime Abbas omni exceptione maior testis es: quādoquidem his omnibus rebus gerēdis fidelissimus minister illi fuisti, ab eo ne lato quidem culmo vnquam (vt aiunt) discedens. Cum igitur fulgore omnium virtutum princeps noster eluceat, & felicitate in hac vita ornatus sit, & ad sempiternam summa animi intentione, diligentia, castitate, obseruatione priuatę religionis, omniumque virtutum ex

ercitatione contendat, merito suo inter Heroas post mortem posteritas referet. Cuius virtutes quia nostris preconijs non egent, & quia certò scio ipsum operè potius, quàm famæ gratiam expectere, optarèque magis in leccellu, quàm in fronte beatum esse, & quia ad illius animi, corporis, & fortunæ dotes literis prodendas celerius me tempus deficeret quàm ipsa materia: illarum ponderi & magnitudini succumbens superledere decreui: ne magis imbecillitatem ingenij & facundiæ nostræ prodam, quàm virtutes ipsius, vt par est, repræsentem. Quæ omnia animum erexere, vt homo priuatus, nec facie nec nomine illius dignitati illustrissime cognitus lucubrationes has nostras in Ioannem Mesuem nomini tanti principis consecrarem. Volui tamen dignissime præsul te auspice & exoratore vt (quãdoquidem illi intimus es, & cum tu ex illius nutu nunquam non pendeas: idem velle atque idem nolle vtrique est) vt libentiori animo munus nostrum accipiat, & optimo auspicio in vulgus ædatur. Quod facilè scio non esse tanti, vt nobilissimo & illustrissimo principi nuncupari debeat: ceterū quandoquidem mihi in votis tantum fuit, animi mei propensionem erga illius celsitudinē testatam relinquere, te auspice, quale quale id erit, libenti animo accipiet. Vt enim domini, cum villici eos inuisunt, pyra, cerasa, nuces, caseum, aliãq; parui precij libèter accipiūt, animū offerētis non munus aspicientes: sic vehementer deprecor, des operã, vt chartaceum hoc nostrū munusculum ea humanitate accipiat, qua in omnes homines vitur. Quod eo maximè nomine illustrandum expoliendumque duxi, quòd cunctis Pharmacopoeis & Medicis nō modo vtile, verum etiam necessarium sit. Mesues enim magnus & eruditus vir cūctorum manibus teritur: nulla Pharmacopolarum officina eo caret: nullius Medici bibliotheca eo destituitur. Erat tamen ita versus, nescio à quo, vt nec Arabicè, nec Latinè loqueretur autor peritissimus: in quē Mondinus cōmentarios breues, cōfufos, & nullius penè vtilitatis ediderat. Nostrę verò ætatis Medici maximã non nulli lucem illi attulerunt: alij non pauca crimina falsò quandoque obiectarūt morbo animi potius, quàm veritate impulsī. Certè opera Iacobi Syluij viri & doctrina & facundia clarissimi, quo præceptore gloriòsior gaudeoq; me vsum fuisse, lucem accepit, Latinèque loquitur. Cæterum quia ille paraphrastæ munere functus est, liberiùsque interdum quędam vertit, id quod nobis non permittimus: coacti sumus versionem recognoscere, & pleraque arctioribus limitibus astringere, nonnulla Arabicè relinquere: quoniam latinitate donata obscuriora viderentur nostri seculi

Pharmacopolis; quibus consulere in primis statuimus. alia alijs de causis facie noua produximus. Scio tamē non defuturos, qui has nostras lucubrationes damnabunt, dicentque nos & oleum & operam perdidisse, idque facient, qui Arabum autoritatem eleuare conantur, quique nihil putant ratum firmumque, quod ex Græcorum officina non prodierit. Sed ut non nego artis Medicæ summos præcipuosque principes Græcos fuisse; ita profiteor multorum & utilissimorum inuentionem Arabicis scriptoribus referendam esse acceptam. Mirabuntur alij, quod ea ætate scribam, qua ingenia maximè vigēt, florētque disciplina omnes. Desinent tamen mirari, ubi norint non aucupadæ inanis gloriæ, sed iuuandę pro nostra virili parte iuuentutis gratiã hunc laborem subijisse. Voluimus enim talentum nobis commissum non abscondere sub terra, sed cum scœnore restituere. Quod an fuerimus assecuti, aliorum esto iudicium: certè prodesse voluimus, id etiam obiter dicam, interesse vitę ut *Pharmacopolæ viri sint boni*, medicamentorum notas, cognitionem particularem, præparandi & componendi rationem in numero habeant, minimeque eos admittendos ad Pharmacopoeam, qui sermonis Latini sunt rudes: pœnam capitalem, non pecuniariam imponendam, si falsa, adulterata, notha, mala denique: pro veris, fucis, carentibus, legitimis & bonis, dederint medicamēta. Quandoquidem plus periculi est ab illis quàm à morbo, siquidem alia pro alijs remedia offeruntur. Nonnulli odore lucri decepti, omni seposita charitate, nihil non audent; dummodo ex sanguine & visceribus populi vim summam auri colligant. Olim Medici parabant medicamina, Chirurgiam exercebant, herbarij fideles nutriebantur ab imperatoribus Romanis in Sicilia & Creta, ut vera & exquisita medicamenta Romam mitterent, multis ab hinc annis prouincia hæc hominibus imperitis, & lucro potius quàm salutis humanæ hiantibus, delegata iacuit; nunc doctorum hominum solertia in dies erigitur reuiuiscitque. Ceterum adhuc relicta sunt duo hominum genera arti Medicę fidem derogantia, alterum eorum est, qui Medicinam semestrem exercent, & nulla suffulti doctrina, è tetrina, sutrina, & tonstrina subito profilientes, Medicinam faciunt. Nam ubi primum syrupos nominare, sanguinem mittere, medicamentum purgans, vino interdicerere, verbis tenus norunt; accedit ornatus sericus, vestis rasa, heliotropica, undulata, anulatę manus, salutatio potentum, caterua asseclarum mensę, bibonum, heluonum, parasitorum: quibus fucis verum mētuntur Medicum, & misero vulgo imponunt. A quibus si ornamen

ta corporis detrahas, maiorem quam cornicula Aesopi excitabunt cachinum, si queras ubi verentur, non in musæis sed in gynæcijs, compitis, ludis, computationibus, eos cōperies. Cum perpetuus esse deberet Medicus in studijs, insomnes studendo non cōmellando ducere noctes, & honestum illud Hesiodi certamen certare. Alterum consenuit quidem in exercenda pannosa quasdam & sordida Medicina: quod genus hominum canis & senecta commendari tantum cupit, & in precio haberi. Id quod faciendum quidem esset, si non essent morosi, insolentes, prava doctrina imbuti, si non frugibus inuentis glandem defenderent, si non puderet eos dediscere senes, quæ adolescentes prauè didicerunt: si non propter mille annos haberi fidem sibi vellent, nulla adhibita ratione nec autoritate. Quæ vero dicunt faciuntque præterquam quod sordida, inculta, vel barbarie plena sunt: à vera Medicina penitus abhorrent: & tamen philautia tam malè affecti sunt, ut Apollinis oracula reddere se putent, Hippocratem, Galenum, reliquosque Medicinæ principes, cum ne à limine quidem salutarint, se percallere vel ad vnguem glorientur, vel præ se nihili ducunt: adeò est illis ignorantia cum arrogãtia coniuncta. Sed iam receptui canendum: ne dum horum plura vitia detegere insectarique nitimur, maledicendi cacoëthes contrahamus. Cum igitur duo hæc hominum genera nobis reliqua facta sint, hos iudices nostri operis ego recuso, nam licet utrique maximè velint, non magis verum intueri poterunt, quam noctua & vesperilio lumen solis. Quiquidem si alicubi contra me sententiam tulerint, ad procerum Medicinæ subsellia non modo appello, verum etiã eos prouoco. Quanquam ad cornicatorum & maleuolorum ceruices frangendas, ora maledica obturanda, latratus plus quam caninos prohibendos, autores adhibuimus ad marginem, non proletarios, nec capitecēfos, sed classicos, primæque notæ: ex quibus omnia ferè, quæ scripsimus, excerpta sunt. Quibus omnibus si tua opera illustrissimus admodumque reuerendus Archiepiscopus noster, ut diuus quidam Tutelaris & Tutanus, præsit, summum laboris nostri præmium erit, fauor non vulgaris aduersus obrectantium linguas, arx Capitolina, ornamentum, genius denique libri, ut æternum viuat. Fove igitur studiosorum animos & instituta Abbas amplissime: quo liceat illis serio incumbere studijs, veritatem è medijs tenebris eruere, & erutam tueri. Alioqui si principum & procerum fauor musarum mystas destituat, corruent rursus in veritatem assertæ, & postliminio receptæ doctrinæ, Cimmeriæ redibunt umbræ, viuemus denique ut brus

ta animantia sine legibus, institutis, & doctrina, Sed tantum
malum, vt auertat Deus, orandum, & cultorum literarum
animos erigere enitendum, vt inceptum iter
prosequantur, Sic enim fiet, vt non amplius
veteri Romæ, neq; nobilissimis inuis
deamus Athenis. Vale præful hu
manissime, & me in tuos
rum clientum nu
merum res
ferro.